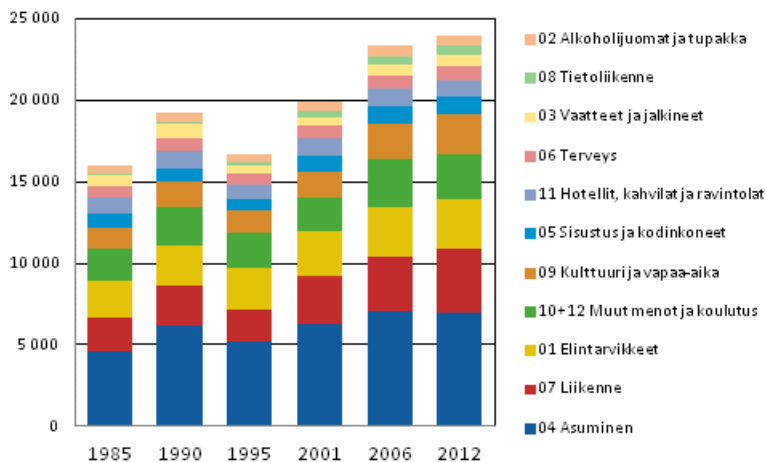

Kotitalouksien kulutus 2012

Suomalainen kulutti vuonna 2012 noin 50 prosenttia enemmän kuin vuonna 1985

Kotitalouksien kulutusmenot kasvoivat aikavälillä 1985–2012 reaalisesti 41 prosenttia kotitaloutta kohden ja 53 prosenttia kotitalouden kulutusyksikköä¹⁾ kohden laskettuna. Kotitalouksien kulutuksen rakenteessa tapahtui 1980- ja 1990-luvuilla suuria muutoksia, sen sijaan 2000-luvulla muutokset ovat olleet vähäisiä. Liikenteen, tietoliikenteen sekä kulttuurin ja vapaa-ajan menot ovat kasvaneet eniten neljännesvuosisadassa. Vain tietoliikenteen reaali­menot ovat kasvaneet kulutustutkimuksesta toiseen.

Kotitalouksien kulutusmenot 1985–2012 (vuoden 2012 hinnoin, EUR/kulutusyksikkö)

Tässä julkistuksessa kulutusmuutoksia tarkastellaan vakioituina eli kulutusmenot on laskettu kulutusyksikköä kohti ja eri vuosien kulutukset on muunnettu kertoimilla vuoden 2012 rahanarvon mukaisiksi²⁾. Näin lasketut kulutusmenojen reaali­muutokset ovat vaihdelleet kulutuskohteittain seuraten joko talouden

1) Kulutusyksiköt perustuvat niin kutsuttuun OECD:n modifioituun skaalaan. Kotitalouden ensimmäinen aikuinen on yksi kulutusyksikkö. Muut kotitalouden 14 vuotta täyttäneet henkilöt ovat kukin 0,5 kulutusyksikköä ja 0–13-vuotiaat lapset ovat kukin 0,3 kulutusyksikköä. Yhden aikuisen kotitalous on yksi kulutusyksikkö, kun taas kotitalous, johon kuuluu esimerkiksi puoliso ja yksi alle 14-vuotias lapsi, ovat yhteensä 1,8 kulutusyksikköä. Kulutusyksiköiden avulla laskettu kulutus huomioi kotitalouksien kokoerot ja mahdollistaa niiden vertailemisen keskenään.

2) Tietokantataulukoista voi vastaavat tiedot hakea myös kotitaloutta kohden laskettuina ja käyvin hinnoin (kunkin vuoden rahassa). Näin voi tarkastella, miten kulutuksen rakenne on muuttunut ajassa.

suhdannevaihteluita tai yleistä yhteiskunnan kehitystä ja tekniikan muutoksia. Sekä 1990-luvun alun lama että viime vuosien hidas talouskasvu näkyvät selvästi joko vähentyneenä tai paikallaan pysyneenä kulutuksena. Asumismenot ovat olleet koko ajan kulutuksen suurin erä, joka on kasvanut lamakausia lukuun ottamatta. Liikenteen ja elintarvikkeiden osuudet ovat säilyneet koko 27 vuoden jakson ajan seuraavaksi suurimpina kulutuserinä. Liikennemenojen kasvu on ollut kuitenkin nopeampaa kuin elintarvikemenojen. Kulttuurin ja vapaa-ajan menojen kasvu on ollut tasaista vuodesta 1995 lähtien. Tietoliikennemenojen osuus kokonaiskulutuksesta on edelleen vähäinen, vaikka kasvu on ollut jatkuvaa ja nopeaa. Hotelli- ja ravintolamenojen muutokset ovat olleet vähäisiä.

Taulukossa kuvataan kulutuksen pääryhmien reaali muutoksia ajassa. 1980-luvun lopulla kulutuksen kasvu oli nopeaa kaikissa kulutuksen pääryhmissä. 1990-luvun lama leikkasi kotitalouksien kulutusta huomattavasti. Vuosien 1990–1995 välillä kulutusmenot pienenevät kaikissa kulutuksen pääryhmissä lukuun ottamatta elintarvikkeita ja tietoliikennettä. Eniten vähenivät vaate- ja jalkineiden sekä sisustus- ja kodinkoneiden menot. Lamasta huolimatta kotitalouksien tietoliikennemenot lisääntyivät 48 prosenttia. Siihen vaikutti muun muassa uusien laitteiden yleistymisen kotitalouksissa. Matkapuhelin ja tietokone kuuluivat joka viidennen kotitalouden laitevarantoon 1990-luvun puolivälissä.

Kulutusten reaali muutos kulutusyksikköä kohti 1985-1990, 1990-1995, 1995-2001, 2006-2012 ja 1985-2012 (%)

Kulutuskategoria	1985-1990	1990-1995	1995-2001	2001-2006	2006-2012	1985-2012
	Muutos, %	Muutos, %	Muutos, %	Muutos, %	Muutos, %	Muutos, %
Kulutuskategoriat yhteensä	19	-13	21	18	3	53
01 Elintarvikkeet ja alkoholittomat juomat	7	5	8	9	0	32
02 Alkoholijuomat ja tupakka	23	-9	7	9	-13	14
03 Vaatteet ja jalkineet	15	-36	3	37	-2	2
04 Asuminen ja energia	35	-16	22	11	0	53
05 Kodin kalusteet, koneet ja tarvikkeet	3	-21	41	16	0	33
06 Terveys	16	-9	7	4	1	20
07 Liikenne	19	-17	42	17	15	88
08 Tietoliikenne	41	48	156	32	21	750
09 Kulttuuri ja vapaa-aika	23	-14	20	32	12	88
10 Koulutus	36	-2	25	14	-20	50
11 Hotellit, kahvilat ja ravintolat	3	-17	24	-4	-3	-2
12 Muut tavarat ja palvelut	19	-9	-4	44	-5	42

Taloudellinen tilanne kohentui jälleen 1990-luvun loppua kohden, mikä näkyi myös kotitalouksien kulutuksessa. Kulutusmenot kasvoivat 21 prosenttia ajanjaksolla 1995–2001. Informaatioteknologian lisääntyminen yli kaksinkertaisti kotitalouksien tietoliikennemenot. Vähintään yksi matkapuhelin oli vuonna 2001 jo kolmessa taloudessa neljästä ja tietokone joka toisessa. Tietoliikennemenojen osuus kotitalouksien kokonaiskulutuksesta oli kuitenkin edelleen pieni, noin kaksi prosenttia. Yleinen vuokratason kohoaminen vuokrasäännöstelystä luopumisen myötä kasvatti asumismenoja 1990-luvun puolivälin jälkeen omistusasumisen lisääntymisen ohella. Kotitaloudet panostivat myös sisustukseen ja kodinkoneisiin, joiden ostot kasvoivat 41 prosenttia. Liikennemenoja kasvattivat erityisesti autojen ostot. Kun vuonna 1985 noin 60 prosentilla talouksista oli auto, vastaava osuus oli runsaat 70 prosenttia vuonna 2006, jonka jälkeen autoistuminen on ollut hidasta. Kotitalouksien kohentunut taloudellinen tilanne näkyi myös majoitus- ja ravintolamenojen kasvuna.

Kotitalouksien kulutusmahdollisuudet paranivat edelleen uuden vuosituhannen puolella. Tämä näkyi muun muassa ei-välttämättömyyskulutukseen laskettavien menoerien kasvuna: kotitalouksien kulttuuri- ja vapaa-ajan menot kasvoivat ajanjaksolla 2001–2006 reaalisesti noin kolmanneksen. Vapaa-ajan menoja kasvattivat erityisesti tietokoneiden ja audiovisuaalisten laitteiden hankinta. Harrastaminen näyttäisi muuttuneen tuolloin aiempaa kaupallisemmaksi. Siihen viittaa urheilu- ja vapaa-ajan palveluiden menojen

suuri kasvu. Myös vaate- ja jalkineiden kasvoivat huomattavasti 2000-luvun alkupuolella. Ravintola- ja majoitusmenot vähenivät jonkin verran.

Vuoden 2006 jälkeen kulutuksen muutokset ovat olleet vähäisiä. Hidas talouskasvu on heijastunut myös kulutukseen, vaikka periaatteessa kulutuksella olisi ollut kasvuvaraa. Kulutuksen osuus käytettävissä olevista tuloista oli keskiarvotilassa vuonna 1985 peräti 96 prosenttia. Tällä vuosikymmenellä osuus on ollut 86 prosenttia. Kulutuksen sijasta kotitaloudet ovat arvostaneet viime vuosina vaurauden kasvattamista tai säästämistä. Vain liikenteeseen, tietoliikenteeseen ja kulttuuripalveluihin on käytetty reaalisesti enemmän rahaa vuonna 2012 kuin 2006. Alkoholin ja tupakan kulutusmenot ovat supistuneet selvästi. Kummankin hintoja on korotettu ja tupakan kulutus on vähentynyt.

Neljännesvuosisadan kulutusmuutosten vertailun perusteella voi todeta, että Suomen siirtyminen kotityötä korvaavaan palveluyhteiskuntaan on ollut hidasta, sillä sekä hotelli- ja ravintolamenojen että muut tavarat ja palvelut -ryhmän kulutuksen kasvu on ollut hidasta. Vain liikenteen, kulttuurin ja vapaa-ajan sekä tietoliikenteen kulutusmenojen kasvu on ollut selvästi nopeampaa kuin kokonaiskulutuksen kasvu keskimäärin. Ne ovat sidoksissa pikemminkin itse tekemiseen kuin oman työn korvaamiseen.

Sisällys

Kulutustutkimus 2012 laatuseloste.....	5
--	---

Kulutustutkimus 2012 laatuseloste

1 Tilastotietojen relevanssi

Kulutustutkimuksen tehtävänä on kuvata kotitalouksien kulutusta ja siinä tapahtuneita muutoksia. Kulutustutkimus tuottaa tietoa ennen kaikkea eri väestöryhmien kulutusmenoista, kulutuksen rakenteesta sekä kulutuseroista.

Kulutustutkimus on maamme vanhimpia otostutkimuksia, jonka historia ulottuu vuosiin 1908–1909. Kaikki Suomen kotitaloudet kattavia kulutustutkimuksia on tehty vuodesta 1966 lähtien, josta alkaen aineistoja on saatavissa sähköisessä muodossa. Tiedoista on tehty kaksi aikasarjaa, joista vanhemmassa on vertailukelpoisia tietoja vuosilta 1966–1990. Uudemmassa aikasarjassa on tietoja vuosilta 1985, 1990, 1994–1996, 1998, 2001, 2006 ja 2012.

Kulutustutkimuksen tietoja käytetään apuna kansantalouden tilinpidon kotitaloussektorin kulutuksen määrittämisessä sekä kuvaamaan taloudellisen hyvinvoinnin jakautumista Suomessa. Kuluttajahintaindeksin painorakenteen tarkistamisessa käytetään apuna kulutustutkimuksen tietoja kotitalouksien kulutuksesta. Lisäksi tietoja käytetään mm. sosiaalipoliittisten toimenpiteiden suunnitteluun ja seurantaan. Kulutustutkimuksen tietoja käytetään myös erilaisiin tutkimustarkoituksiin.

Kulutustutkimus kuuluu EU:n harmonisointeihin tutkimuksiin. Harmonisointi koskee käsitteitä, määritelmiä ja luokituksia. Kyseessä on ns. output-harmonisointi. Suomalainen tutkimus on suurelta osin vertailukelpoinen muissa EU-maissa tehtyihin tutkimuksiin. Tällä hetkellä vertailutietoja on tuotettu vuosilta 1988, 1994, 1999 ja 2005. Vuoden 2005 vertailuun Suomi osallistui vuoden 2006 tutkimusaineistolla siten, että tiedot muunnettiin vastaamaan vuoden 2005 hintatasoa. Eurostat julkaisee vuonna 2010 tehdyn EU-maiden kulutustutkimuksen mikroaineistot vuoden 2014 aikana.

2 Tilaston menetelmäkuvaus

Tutkimuksen perusjoukko, otos ja kato

Kulutustutkimus on otostutkimus. Sen perusjoukon muodostavat Suomessa vakinaisesti asuvat kotitaloudet eli ns. kotitalousväestö. Vuonna 2012 kotitalouksia oli 2,595 miljoonaa. Tutkimuksen ulkopuolelle jäävät ulkosuomalaiset ja laitospöytä, johon kuuluvat pitkäaikaisesti sairaaloissa, vanhainkodeissa, hoitolaitoksissa, vankiloissa ym. asuvat.

Tutkimuksen kotitaloudet poimittiin henkilöotoksena väestörekisteristä. Otos painotettiin alueiden ja tilastollisen kuntaryhmittymisen mukaan. Ositteiden lukumäärä on vaihdellut vuosittain, vuonna 2012 niitä oli 10. Ositteen sisällä kunkin kotitalouden todennäköisyys tulla otokseen riippuu 15 vuotta täyttäneiden jäsenten lukumäärästä.

Vuonna 2012 alkuperäisen otoksen koko oli 8 024 henkeä. Lisäksi ahvenanmaalaisista kotitalouksista poimittiin 400 kotitalouden lisäotos. Lopullinen aineisto kadon jälkeen käsitti 3551 kotitaloutta ja vastausprosentti oli 43,1.

Kulutustutkimuksen aineiston muodostuminen vuosina 1985, 1990, 1995, 2001, 2006 ja 2012

	1985		1990		1995		2001		2006		2012	
	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%
Brutto-otos	12 174	..	12 053	..	10 608	..	8 960	..	7 852	..	8 424	..
- Ylipeitto	398	..	297	..	237	..	167	..	194	..	186	..
Netto-otos	11 776	100	11 756	100	10 371	100	8 793	100	7 658	100	8 238	100
Kokonaiskato	3 576	30	3 498	30	3 628	35	3 298	38	3 651	48	4 687	57
Haastattelukato	2 556	22	2 254	19	2 806	27	2 697	31	3 179	42	4 283	52
Päiväkirjakato	720	6	866	7	822	8	601	7	472	6	404	5
Vuosihaastattelukato ¹⁾	300	3	378	3
Hyväksytty aineisto	8 200	70	8 258	70	6 743	65	5 495	63	4 007	52	3 551	43

1) Vuosihaastattelu tarkoittaa tässä alkuhaastattelun ja päiväkirjanpidon jälkeen tehtyä toista haastattelua.

Vuonna 2012 alkuperäisen brutto-otoksen koko oli 8424 henkeä, joista osa ei kuulunut tutkimuksen perusjoukkoon. Tähän ns. ylipeittoon kuuluviksi määriteltiin kuolleet, laitosväestö ja ulkosuomalaiset. Ylipeittoa oli 186 henkeä, joten netto-otokseksi muodostui 8 238 kotitaloutta (ks. taulukko).

Kulutustutkimuksessa vastauskato muodostuu sekä haastattelutietojen että päivittäistavaroiden ostojen keruuvaiheessa. Haastattelukatoon lasketaan kuuluviksi taloudet, jotka kieltäytyvät tutkimuksesta, joita ei tavoiteta tai joita ei voida haastatella jostain muusta syystä tai jotka eivät vastaa kaikkiin haastattelun osiin. Päivittäistavaroiden ostotietojen keruuvaiheen katoon kuluvat taloudet, jotka haastatellaan, mutta jotka kieltäytyvät ostokuittien keruusta ja ostotietojen merkitsemisestä kulutuksen muistikirjaan tai jotka eivät palauta kuitteja ja muistikirjoja.

Tiedonkeruumenetelmät ja tietosisältö

Vuoden 2012 kulutustutkimuksen tiedot kerättiin ensimmäistä kertaa kaksiosaisella puhelinhaastattelulla käyntihaastattelun sijaan. Lisäksi tietoja saatiin kotitalouden keräämistä kauppa- ja kulutuksen muistikirjaan tehdystä ostosmerkinnöistä. Tietoja haettiin myös hallinnollisista rekistereistä. Haastattelujen muutos käyntihaastattelusta kaksiosaiseksi puhelinhaastatteluksi aiheuttaa väistämättä vertailukelpoisuuden heikkenemistä, vaikka kulutustutkimuksen kysymykset ovat ns. tosiasiakysymyksiä. Puhelin- ja käyntihaastattelujen vertailutestiä ei ollut mahdollista tehdä kustannussyistä.

Haastattelussa tarkistetaan rekisteritietojen mukainen kotitalouden rakenne ja kerätään tietoja kotitalouden jäsenistä (ammatit, toiminta työmarkkinoilla ym.) sekä kysytään tietoja kotitalouksien menoista kuten asumisesta, vakuutuksista ja suurista hankinnoista sekä kestokulutushyödykkeiden omistuksesta.

Haastattelijoina toimivat Tilastokeskuksen omat haastattelijat. Haastatteluiden jälkeen kotitaloudet keräsivät kaikista menoistaan kahden viikon ajan kuitteja tai tekivät merkinnät ostoista kulutuksen muistikirjaan. Tutkimuksen otostaloudet jaettiin satunnaisesti 26:een 14 päivän mittaiseen päivittäistavaroiden ostojen keruujaksoon koko tutkimusvuoden ajalle, jotta eri vuodenaikojen kulutuksesta saadaan mahdollisimman kattavat ja luotettavat tiedot. Kuitit palautettiin tilastohaastattelijalle, jonka kanssa oli sovittu kuittien keruusta. Kuitit skannattiin ja muutettiin sähköiseen muotoon Tilastokeskuksessa. Taustatietojen keräämisessä hyödynnettiin hallinnollisia rekistereitä. Niistä saatiin mm. kotitalouksien jäsenten tulo- ja koulutustiedot sekä julkisten palvelujen käyttötietoja.

Kulutustutkimuksen 2012 tietojen keruutavat ja viiteajanjaksot:

- **Kulutuspäiväkirja (14 päivää):** Elintarvikkeet ja ravintola-ateriat, kertakäyttötavarat ja puolikestävät tavarat (suuri osa taloustarvikkeista sekä osa palveluista)
- **Lomake (12 kuukautta):** Omat ja saadut puutarha- ja keräilytuotteet, riista ja kalat.
- **Haastattelu (1 kuukausi):** Päivähoitomaksut, puhelin- ja matkakulut, osa asumismenoista sekä kodinhoitopalvelut
- **Haastattelu (3 kuukautta):** Terveystieteiden hoitomenot
- **Haastattelu (koko vuodelta):** Kestokulutustavaroiden ostot, osa asumismenoista, vakuutukset, viranomaismaksut, koulutusmenot, lehtitilaukset

3 Tietojen oikeellisuus ja tarkkuus

Otanta, tiedonkeruu ja tietojen käsittely vaikuttavat kulutustutkimuksen tulosten luotettavuuteen. Tutkimustulosten sisältämän satunnaisvaihtelun suuruutta voidaan mitata keskiarvon suhteellisen keskivirheen ja luottamusvälien avulla. Vuoden 2012 kulutusmenojen ns. pääryhmissä suhteelliset keskivirheet ovat alle neljän prosentin lukuun ottamatta koulutusmenoja (ks. taulukko). Luotettavimmat tiedot saadaan suurimmista kulutusmenoryhmistä (elintarvikkeet ja alkoholittomat juomat sekä asuminen ja energia). Vaatteiden ja jalkineiden sekä koulutusmenojen suhteelliset keskivirheet ovat suurimmat.

Keskivirheiden avulla lasketulla luottamusvälillä kuvataan rajoja, joissa perusjoukon todellinen arvo on tietyllä luotettavuustasolla. Otoksesta laskettu kulutusmenoerä $\pm 1.96 \cdot$ keskivirhe ilmaisee ne rajat, joiden sisälle perusjoukon todellinen arvo asettuu 95 prosentin todennäköisyydellä.

Kulutustutkimuksen tietoja käytettäessä on huomattava, että kulutustietojen luotettavuus heikkenee siirryttäessä pääryhmätasoa tarkempiin kulutusryhmiin. Usein ostettavien hyödykkeiden keskivirheet ovat pieniä, mutta harvemmin hankittujen tuotteiden kohdalla keskivirheet saattavat kasvaa melko suuriksi. Näissä tapauksissa otos ei välttämättä riitä kulutusmenojen luotettavaan kuvaamiseen. Myös yksityiskohtaiset luokittelut taustamuuttujien kuten iän, sosioekonomisen aseman tai maakunnan mukaan kasvattavat havaintojen vähetessä kulutuserien suhteellisia keskivirheitä.

Keskivirhelaskelmat kuvaavat tuloksiin liittyvää satunnaisvaihtelua. Tämän lisäksi mm. kotitalouksien vastaamatta jättämiset ja unohtamiset aiheuttavat sen, että jotkut kulutuserät saadaan kerättyä otoskotitalouksilta vain osittain, minkä vuoksi kotitalouksien keskimääräiset kulutusmenot tulevat aliestimoiduiksi. Tästä aiheutuva virhe saattaa joissakin tapauksissa (esim. alkoholimenot, rahapelit) olla huomattavasti suurempi kuin satunnaisvirhe. Kulutusmenoerien aliestimoituvuutta voidaan tutkia vertaamalla tuloksia mm. kansantalouden tilinpidon vastaaviin tietoihin. Vuonna 2012 kulutustutkimuksen kokonaisuusosuus kansantalouden tilinpidon tiedoista oli 88 prosenttia.

Kotitalouksien kulutusmenojen keskiarvot (EUR), luottamusvälit (EUR) ja suhteelliset keskivirheet kulutustutkimuksessa 2012 (ennakkollinen aineisto 30.12.2013)

	Keskiarvo, euroa	95 % luottamusvälin alaraja, euroa	95 % luottamusvälin yläraja, euroa	Suhteellinen keskivirhe, %
Kulutusmenot	35 855	34 965	36 744	1,27
Elintarvikkeet	4 568	4 459	4 678	1,22
Alkoholijuomat ja tupakka	805	756	854	3,13
Vaatteet ja jalkineet	1 166	1 084	1 249	3,61
Asuminen	10 064	9 847	10 281	1,10
Sisustus ja kodinkoneet	1 676	1 592	1 760	2,55
Terveys	1 131	1 062	1 201	3,14
Liikenne	6 146	5 811	6 481	2,78
Tietoliikenne	890	866	913	1,37
Kulttuuri ja vapaa-aika	3 662	3 410	3 915	3,52
Koulutus	57	49	65	6,79
Hotellit, kahvilat ja ravintolat	1 467	1 383	1 550	2,90
Muut tavarat ja palvelut	4 222	4 061	4 384	1,95

4 Julkaistujen tietojen ajantasaisuus ja oikea-aikaisuus

Kaikki Suomen kotitaloudet kattavia kulutustutkimuksia on tehty vuodesta 1966 lähtien noin viiden vuoden välein. Tiedoista on tehty kaksi aikasarjaa, joista vanhemmassa on vertailukelpoisia tietoja vuosilta 1966–1990. Uudemmassa aikasarjassa on tietoja vuosilta 1985, 1990, 1994–1996, 1998 ja 2001, 2006 ja 2012. Kulutustiedot koskevat aina koko tutkimusvuotta.

5 Tietojen saatavuus ja läpinäkyvyys/selkeys

Tilastokeskuksen kulutustutkimuksen tuloksia, artikkeleita ja julkaisuja on saatavilla tilaston internet-sivuilta: <http://tilastokeskus.fi/til/ktutk/index.html>.

Tietokantataulukot kotitalouksien kulutusmenoista kotitaloutta kohti sekä kotitalouksien lukumääriä ja kokoa koskevista taustatiedoista vuosilta 1985–2006 ovat saatavissa suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi (vuosi 2012 lisätään aikasarjataulukoihin 28.2.2014). Taulukot ovat saatavissa tarkimmalla luokitustasolla mm. kotitaloustyyppin, viitehenkilön sosioekonomisen aseman, kotitalouden asuinalueen, tulojen sekä viitehenkilön iän mukaan. Suomenkieliset taulukot löytyvät osoitteesta:

http://193.166.171.75/database/StatFin/tul/ktutk/ktutk_fi.asp.

Tilaustaulukot

Valmiiden taulukoiden lisäksi tehdään tilaustaulukoita ja selvityksiä asiakkaiden toiveiden mukaisesti. Tiedustelut sähköpostitse osoitteella kulutus.tilastokeskus@tilastokeskus.fi tai puhelimitse Anton Antonius, p. (09) 1734 3415.

Tutkimusaineistot

Kulutustutkimuksen yhteydessä valmistuu useita palvelutiedostoja, joiden keskeisistä tiedoista tehdään myös suppeita julkistuksia niiden valmistuessa (ks. <http://tilastokeskus.fi/til/ktutk/tjulk.html>). Tärkein on kulutuksen aikasarjan täydennys vuoden 2012 tiedoilla. Muita ovat tiedot yhteiskunnallisista palveluista saatavista etuuksista, kotiin hankittujen elintarvikkeiden määrästä, etäisyyksistä palveluihin sekä kulutustiedot muunnettuna CO₂-päästöiksi.

Tutkimuslaitokset ja korkeakoulut voivat hakea käyttö lupaa aineistojen tutkimuskäyttölle. Tutkimuskäyttöön suunnitellut vertailukelpoiset palvelutiedostot ovat maksullisia ja niitä on saatavilla vuosilta 1985, 1990, 1994–1996, 1998, 2001 ja 2006 (vuoden 2012 tiedot 28.2.2014 alkaen). Tiedustelut sähköpostitse osoitteella kulutus.tilastokeskus@tilastokeskus.fi tai puhelimitse Juha Nurmela, p. (09) 1734 2511.

Kansainväliset kulutusvertailut

EU-maita koskevaa tietoa on saatavilla vuosilta 1988, 1994, 1999 ja 2005. Suomen tiedot ovat mukana vertailussa (pl. vuoden 1988 aineisto). Tiedustelut Tilastokeskuksen EU-tilastotietopalvelusta sähköpostitse osoitteella esds@tilastokeskus.fi tai puhelimitse p. (09) 1734 2221.

6 Tilastojen vertailukelpoisuus

Kulutustutkimuksia on tehty vuodesta 1966 lähtien kaikkiaan kaksitoista. Tutkimuksen tietosisältö on pidetty mahdollisimman hyvin edellisiä tutkimuksia vastaavana, jotta tietojen vertailukelpoisuus säilyisi. Tästä huolimatta tutkimuksen kysymykset ja luokitukset ovat vaihdelleet tutkimuksesta toiseen. Muutoksista johtuen eri vuosien tutkimusaineistot eivät ole suoraan vertailukelpoisia. Sen vuoksi aineistoista on muodostettu erilliset palvelutiedostot, joiden luokittelut on yhdenmukaistettu. 1990-luvun alussa valmistuivat vertailukelpoiset tiedostot vuosilta 1966, 1971, 1976, 1981, 1985 ja 1990. Uudemmat vertailukelpoiset palvelutiedostot käsittävät vuodet 1985, 1990, 1994–96, 1998, 2001, 2006 ja 2012 (28.2.2014 lähtien). Niiden perustana on kansainvälinen COICOP-HBS-kulutusluokitus. Näitä kahta aikasarjatiedostoa ei voi käyttää rinnakkain yksittäisten vuosiaineistojen kanssa käsitteissä ja luokituksissa tapahtuneiden muutosten takia.

Verrattaessa kulutustutkimuksen tietoja kansantalouden tilinpidon kotitaloussektorin kulutusmenoihin on otettava huomioon erot sektorin rajaamisessa, tiedonkeruussa ja määritelmässä sekä tilastojen laatimismenetelmissä. Eri tilastointivuosina kokonaismenoissa on jonkin verran eroja kansantalouden tilinpidon ja kulutustutkimuksen välillä. Vuonna 2012 kulutustutkimuksen perusteella arvioidut kulutusmenot olivat 88 prosenttia kansantalouden tilinpidon vastaavasta summasta. Laskentamenetelmien eroista johtuen poikkeamaa ei voi pitää kovin merkittävänä. Erot vaihtelevat kuitenkin suuresti kulutusryhmästä riippuen ja ne ovat joiltain osin suurentuneet tarkastelujaksolla. Todennäköisesti tähän ovat syynä tiedonkeruussa tapahtuneet muutokset. Esimerkiksi otoskoko sekä tutkimukseen osallistumisen ja aineistonkeruun tavat ovat eri vuosina vaihdelleet kulutustutkimuksessa.

Tilastokeskuksessa vuosittain tehtävä tulonjakotilasto kuvaa kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen määrää, muodostumista ja jakautumista. Otokseen perustuvan tulonjakotilaston lisäksi nykyisin on käytössä tulojen kokonaisaineisto, joka sisältää rekistereistä saadut sekä veronalaiset että verottomat tuloerät. Kulutustutkimuksessa tulotietoja käytetään lähinnä taustatietoina. Kulutustutkimuksen aineiston pohjalta estimoitu kotitalouksien käytettävissä oleva tulo vuonna 2012 oli 109,4 miljardia euroa. Tulonjakotilastossa vastaava summa oli lähes sama: 109,5 miljardia euroa.

7 Selkeys ja eheys/yhtenäisyys

Kulutustutkimuksen tutkimusyksikkö on kotitalous. Kulutustiedot kerätään ja analysoidaan pääosin kotitalouskohtaisesti. Kotitalouteen kuuluvat määritelmän mukaan ne henkilöt, jotka asuvat ja ruokailevat yhdessä tai jotka muuten käyttävät tulojaan yhdessä. Kotitalous voi muodostua yhdestä tai useammasta henkilöstä. Eurostat suosittelee, että kotitalouden määrittely Household Budget Survey -tutkimuksissa perustuisi kahteen kriteeriin: yhdessä asumiseen ja kulutusmenojen jakamiseen. Suomessa kotitalouskäsitettä käytetään vain haastatteluja ja postikyselyjä käyttävissä tilastoissa. Rekisteripohjaisissa tilastoissa käytetään käsitettä asuntokunta. Asuntokunta muodostuu henkilöistä, jotka asuvat vakituisesti samassa asunnossa tai osoitteessa. Samaan asuntokuntaan voi kuulua useampia kotitalouksia.

Tutkimuksessa käytetty kulutuskäsite perustuu kansainvälisiin suosituksiin (Eurostat 2003). Kulutukseen sisältyvät kaikki kotitalouden tutkimusajankohtana omaan kulutukseensa hankkimat tavarat ja palvelut, myös omat ja saadut puutarha- ja keräilytuotteet sekä asuntotulo. Kulutusmenoihin ei sen sijaan lueta välittömiä veroja, investointimenoja eikä yritystoiminnan menoja. Lisäksi mukaan lasketaan muilta kotitalouksilta saadut tavarat ja palvelut sekä kulutukseen rinnastettavat tulonsiirrot. Kulutuskäsite ei sisällä kotitalouksien julkisten hyvinvointipalveluiden (esim. terveydenhoidon, koulutuksen) käytöstä saamaa rahallista etuutta. Kulutukseen ei lasketa muille talouksille annettuja lahjoja, mutta kotitalouden kulutukseen luetaan mukaan saadut lahjat. Menettelyssä korostetaan kuluttamisen näkökulmaa. Se poikkeaa muiden maiden käytännöistä ja Eurostatin (2003) suosituksesta, jonka mukaan kotitalouden kulutukseen lasketaan mukaan annetut lahjat, koska niiden arvo on paremmin kotitalouden tiedossa kuin saatujen lahjojen.

Kulutustutkimuksen ja tulonjakotilaston välillä ei tulon määrittelyssä ole merkittäviä käsitteellisiä eroja. Molemmat noudattavat kansainvälisten suositusten mukaista käytettävissä olevan tulon määrittelyä. Kulutustutkimuksen tulokäsite perustuu pääasiassa rekisteritietoihin, mutta tuloihin lisätään haastattelusta saatavia tuloeria kuten lähdeveron alaiset korkotulot ja kotitalouksien väliset tulonsiirrot (mm. saatu elatusapu).

Asumismenot on laskettu ns. bruttovuokraperiaatteella. Omassa asunnossaan tai luontoisetuasuunnossa asuville talouksille määritetään laskennallinen vuokra vastaavanlaisen vuokra-asunnon markkinavuokran perusteella ja vuokra-asunnossa asuville todellinen maksettu vuokra. Oman asunnon bruttovuokran määrittelyssä käytetään apuna Tilastokeskuksen vuokratiedustelun tietoja sekä talouden haastattelutiedoista asunnon huoneiden lukumäärää, talotyyppiä, rakennusvuotta ja sijaintia. Asuntotulo lasketaan laskennallisten bruttovuokrien ja vuokria vastaavien todellisten käyttömenojen tai todellisten vuokrien erotuksena omistusasujille ja toiselta kotitaloudelta käypää vuokraa halvemmalla asuntonsa vuokranneille. Laskennallisesta bruttovuokrasta vähennetään asunnon käyttömenot (mm. asuntolainan korot, vakuutukset, hoitovastikkeet ja korjauskustannukset). Negatiivinen asuntotulo nollataan.

Tilastokeskuksen eri tilastojen (kansantalouden tilinpito, kuluttajahintaindeksi, tulonjakotilasto ja kulutustutkimus) asuntotulon laskentaa ja käsitteistöä on yhtenäistetty. Tulonjakotilastossa ja kulutustutkimuksessa asuinpinta-ala perustuu haastattelutietoon, kun kansantalouden tilinpidossa neliötiedot perustuvat rakennus- ja huoneistorekisterin tietoihin. Pientaloissa haastattelusta saadut neliöt ovat suurempia kuin rekisteritiedot, sen sijaan kerrostaloissa tiedot eivät juuri eroa toisistaan. Jotta laskennallisten vuokrien kokonaisuus estimoituisi yhdenmukaisemmin kansantalouden tilinpidon kanssa, kerrotaan haastattelun neliötiedot joissakin pientalotyypeissä vakiokertoimilla. Bruttovuokran (vuokran) lisäksi asumismenoihin sisältyvät vesimaksut ja eräät muut maksut kuten nuohous ja jätteiden nouto sekä vuokralaisen suorittamat korjaukset ja vuokraan sisältyvät lämmitysmenot. Myös vapaa-ajan asunnon menot sisältyvät asumismenoihin.

Kulutussyksikkönä vuoden 2012 kulutustutkimuksessa on käytetty nykyisin yleisimmin käytössä olevaa, niin sanottua OECD:n muunnettua asteikkoa (OECD modified scale), jossa kotitalouden ensimmäinen aikuinen saa painon 1,0, seuraavat 14 vuotta täyttäneet jäsenet 0,5 ja alle 14-vuotiaat lapset 0,3. Vuoden 2006 kulutustutkimuksessa oli käytössä sama kulutussyksikön laskentatapa.

Tutkimuksen kulutusluokitus perustuu pitkälti Eurostatin COICOP-HSB-kulutusluokitukseen (Classification of Individual Consumption by Purpose), joka on Euroopan kansantalouden tilinpitojärjestelmän mukainen. Kansainvälisestä luokituksesta on laadittu kansallinen versio, joka on mahdollistanut luokituksen tarkentamisen ja kansallisten piirteiden huomioon ottamisen.

Lisätietoja

Juha Nurmela 09 1734 2548

Tarja Hatakka 09 1734 3553

Vastaava tilastojohtaja:

Riitta Harala

kulutus.tilastokeskus@tilastokeskus.fi

www.tilastokeskus.fi/til/ktutk/

Lähde: Kotitalouksien kulutus 2012. Tilastokeskus

Asiakaspalaute: www.tilastokeskus.fi/palaute

*Tietopalvelu ja viestintä, Tilastokeskus
puh. 09 1734 2220
www.tilastokeskus.fi*

*Julkaisutilaukset, Edita Publishing Oy
puh. 020 450 05
asiakaspalvelu.publishing@edita.fi
www.editapublishing.fi*

*ISSN 1796-0479
= Suomen virallinen tilasto
ISSN 1798-3533 (pdf)*